

ÂŞIK ÖMER

(ö. 1119/1707 [?])

Türk saz şairi.

Doğum yeri ve tarihi hakkında çeşitli rivayetler vardır; bunların içinde doğruya en yakın görüneni, onun Konya'nın Hadım ilçesinin Gezleve köyünde 1651 yılında doğmuş olduğu yolundaki rivayettir. Düzenli bir medrese tahsili görmediği anlaşılmalı birlikte devrin kültür muhitleri içinde bulunmak suretiyle kendi kendini yetiştirmiş ve aynı devrin diğer âşıklarına göre daha seçkin bir yer kazanmıştır. Şerîfî adlı bir şairden ders aldığı, başta Fuzulî olmak üzere klasik edebiyatın belli başlı büyük şahsiyetleri yanında Hâfız'ın divanı ile Sa'dî'nin *Gülîstân*'ını okuyacak kadar Farsça öğrendiği anlaşılmaktadır. Yazdıklarına ve rivayetlere bakılarak orduya girdiği, sınır kalelerinde bulunduğu, hatta bazı savaşlara katıldığı tahmin edilmektedir. IV. Mehmed'in 1678'de Çehrin Kalesi'ni fethi münasebetiyle bir manzume yazdığı gibi, II. Ahmed'in saltanat yıllarındaki Rus, Venedik ve Avusturya seferleri ve II. Mustafa'nın bir gazâsıyla ilgili bazı manzumeler de yazmıştır. Şiirlerinden İstanbul, Bursa, Varna, Sakız, Sinop ve Bağdat gibi yerleri dolaştığı anlaşılmaktadır. Başlangıçta divan şairlerini taklide özenerek Adlî mahlasını kullanmış, Ömer mahlasını daha sonra benimsemiştir. Şiirlerinde Bağdat'tan Tuna'ya

kadar uzanan geniş bir coğrafya yer almakla beraber bazı şiirlerinin hayal mahsulü olduğu tahmin edilmektedir. 1707'de İstanbul'da öldüğü ve Yemiş İskelesi'nde bir türbesinin bulunduğu da yine rivayetler arasındadır.

XVII. yüzyılda Gevherî ve Karacaoğlan'la birlikte Türk saz şiirinin önde gelen isimleri arasında yer alan Âşık Ömer, geniş halk kitleleri tarafından benimsenme açısından da müstesna bir yere sahiptir. Kendisinden sonra gelen âşıklardan birçoğu ona nazireler yazmış, bes-telenmiş şiirleri çeşitli meclislerde çalınıp okunmuştur. Âşıkane ve sûfiyâne mahiyetteki bazı manzumeleri ise bir tür ilâhi gibi uzun zaman tekke ve zâviyelerde terennüm edilmiştir. Asker ocağında bulunması dolayısıyla hem serhat boylarının biraz serbest ve maceralı hayatını yaşayarak dile getirmiş, hem de klasik şiirin mecaz, vezin, kafiye ve edebî sanatlarını, hatta biraz da dilini kullanarak o çevrelerin havasını yansıtmıştır. Kendisinden önce gelen saz şairlerinden farklı olarak klasik Türk edebiyatından büyük ölçüde etkilenen Âşık Ömer, bilhassa aruz vezniyle yazdığı *divan**larda divan şiirinin kalıplaşmış mazmun ve hayal dünyasına büyük ölçüde yer vermiştir. Daha sağlığında üstat kabul edildiği için kendisinden sonraki şairler arasında onun gibi yazmak moda haline gelmiş, bu da halk şiirinin kendi içinde tabii bir şekilde gelişmesini engellemiştir. Onun açmış olduğu divan

şiiirini taklit cereyanı yüzünden saz şiirinin eski saflığı ve dili farkedilir şekilde bozulmuştur. Geriye bırakmış olduğu 2000'den fazla şiirle Türk edebiyatının en çok yazan şairlerinden biri olarak tanınan Âşık Ömer hece vezniyle söylediği şiirlerde daha başarılıdır. Âşık Ömer divanının en önemli iki yazmasından biri Konya Mevlâna Müzesi Müze-lik Eserler bölümünde bulunan, Hüseyin Ayvansarayî'nin istinsah ettiği nüsha ile (Envanter nr. 99) şimdi Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan (Hacı Mahmud Ef., nr. 5097) İstanbul Yahyâ Efendi Dergâhı nüshasıdır. Ayrıca cönklerde de pek çok şiirine rastlanmaktadır. Şiirleri, hayatı hakkında geniş bir incelemeyle birlikte S. Nüzhet Ergun tarafından yeni harflerle de yayımlanmıştır (İstanbul 1936).

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmet Tal'at, *Çankırı Şairleri*, Çankırı 1931-32, I, 13; II, 120; *Osmanlı Müellifleri*, II, 212-213; S. Nüzhet Ergun, *Âşık Ömer: Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul 1936; Köprülü, *Türk Saz Şairleri*, II, 253-314; a.m.f., "Âşık Ömer'e Aid Bazı Notlar", *HM*, sy. 24 (1927); Naci Yengül, "Âşık Ömer'in Neşredilmemiş Şiirleri", *HBH* (1939), sy. 96; *TDEA*, I, 195-196.

ABDÜLKADİR KARAHAN

ÂŞIK PAŞA

(ö. 733/1332)

Mutasavvıf -şair,
Garibnâme adlı tasavvufî eserin
müellifi.

Âşık Ömer divanının Hüseyin Ayvansarayî tarafından istinsah edilen nüshasının ilk ve son sayfası (Konya Mevlâna Müzesi Ktp., Müzelik Eserler, nr. 99)

670'te (1272) Kırşehir'de dünyaya geldi. Asıl adı Ali, mahlası Âşık'tır. "Paşa", "beşe" veya "başaga" diye adının sonuna eklenen lakap, babasının ilk oğlu olduğuna işaret etmektedir. Hayatı hakkındaki bilgiler, oğlu Elvan Çelebi'nin kaleme aldığı *Menâkıbü'l-kudsiyye fi menâsibil-ünsiyye*'de anlatılanlara dayanmaktadır. Buna göre dedesi Eb'ül-Bekâ Şeyh Baba İlyas b. Ali, XIII. yüzyılda Horasan'dan Anadolu'ya gelerek Amasya'ya yerleşmiştir. Eb'ül-Vefâ Hârizmî'nin tarikatına bağlı bir şeyh olup müridlerine Babâî denmektedir. Halifesi Baba İshak'la beraber tarihlerde Baba Resul İsyanı olarak anılan ayaklanmayı başlatmıştır. Elvan Çelebi'nin *Menâkıb*'ına göre Baba İlyas bu isyanda yakalanıp Amasya Kalesi'ne kapatılmış,